

Nr 20

Utbildningsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1974: 1 i vad avser vissa anslag för budgetåret 1974/75 till vuxenutbildning jämte motioner.

1. Viss utbildning via radio och television m.m. med flera anslag. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts i propositionen 1974: 1 bilaga 10 (utbildningsdepartementet) under punkterna G 1—G 4 (s. 390—398) framlagda förslag och hemställer

att riksdagen för budgetåret 1974/75 anvisar

1. till *Viss utbildning via radio och television m.m.* ett reservationsanslag av 44 450 000 kr.,
2. till *Statliga skolor för vuxna: Utbildningskostnader* ett förslagsanslag av 5 011 000 kr.,
3. till *Statliga skolor för vuxna: Material för självstudier* ett reservationsanslag av 700 000 kr.,
4. till *Statliga skolor för vuxna: Undervisningsmateriel m.m.* ett reservationsanslag av 198 000 kr.

2. Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna. Kungl. Maj:t har under punkten G 5 (s. 398—409) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer beträffande lärarorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen som förordats i propositionen 1974: 1,
2. till Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 165 000 000 kr.

Motionerna

1974: 299 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar att arvodestjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare vid de särskilda skolenheterna för kommunal vuxenutbildning snarast inrättas,

1974: 300 av herr Nordstrandh m. fl. (m) vari hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t förordar de i motionen angivna riktlinjerna beträffande lärarorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen,

1974: 464 av herr Jonsson i Alingsås (fp) vari hemställs att riksdagen beslutar att kommunerna skall ges generell rätt att inrätta kurser med

varaktigt lägst åtta deltagare i grundskolekurs/ämne inom vuxenutbildningen,

1974: 476 av fru Sundberg (m) och herr Nordstrandh (m) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att 12 § i Kungl. Maj:ts kungörelse om kommunal och statlig vuxenutbildning får följande ändrade lydelse:

Kommunal vuxenutbildning omfattar utbildning som motsvarar utbildning enligt läroplanerna för grundskolans högstadium och gymnasieskolan samt sådan särskild yrkesinriktad utbildning och sådan särskild teknisk utbildning som avses i 1 § första stycket,

1974: 768 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) och fru Fränkel (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till kompletterande undervisning i svenska och samhällsorienterande ämnen för invandrare inom den kommunala vuxenutbildningens ram,

1974: 1048 av herr Karlsson i Mariefred m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen begär att möjlighet skapas för att låta fyllnadstjänstgöring vid kommunal vuxenutbildning ingå i ämneslärartjänst vid folkhögskola på sätt som föreslagits av skolöverstyrelsen,

1974: 1050 av herr Molin m. fl. (fp, c, m) vari hemställs att riksdagen beslutar

1. att samläsning i kommunal vuxenutbildning medges även i andra ämnen än matematik,

2. att kommunerna ges rätt att anordna kurs inom vuxenutbildningen om ett varaktigt elevtal uppgår till lägst åtta,

1974: 1057 av fröken Rogestam (c) och fröken Andersson (c) i vad avser hemställan att riksdagen

1. som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts angående lärarnas anställningsförhållanden inom vuxenutbildningen (yrkandet 2),

2. hos Kungl. Maj:t begär att arvodestjänster som huvudlärare och institutionsföreståndare inrättas inom vuxenutbildningen (yrkandet 3),

1974: 1061 av herr Strömberg i Botkyrka (fp) och fru Fränkel (fp) vari hemställs — såvitt nu är i fråga — att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag om vuxenutbildning för f. d. elever i grundskolans specialundervisning,

1974: 1376 av fröken Hörlén m. fl. (fp) vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att fasta lärartjänster får inrättas inom den kommunala vuxenundervisningen,

2. att arvodesbefattningar får inrättas för huvudlärare och institutionsföreståndare inom den kommunala vuxenutbildningen,

3. att nybörjarkurser i engelska får anordnas inom den kommunala vuxenutbildningens ram,

1974: 1383 av fru Lantz (vpk) vari hemställs att riksdagen, i syfte att undanröja i motionen anförda brister, hos regeringen hemställer om en skyndsam översyn av tjänsteorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen.

Utskottet

Kommunal vuxenutbildning omfattar enligt beslut av 1967 års riksdag (prop. 1967: 85, SU 1967: 117 och 129, 2LU 1967: 45, rskr 1967: 277 och 290) kurser som svarar mot utbildningen enligt läroplanen för grundskolans högstadium och enligt läroplanen för tvåårig ekonomisk, social och teknisk linje samt tre- och fyraåriga linjer av gymnasieskolan. Dessutom omfattar den kommunala vuxenutbildningen särskild yrkesinriktad utbildning. Statsbidrag utgår med 100 procent av utgifterna för löner till lärare och skolledare. Bestämmelser om statsbidrag finns i kungörelsen (1971: 424) om kommunal och statlig vuxenutbildning.

Den kommunala vuxenutbildningen expanderade mycket kraftigt från höstterminen 1968, då den startade, fram till och med läsåret 1970/71. Under läsåren 1971/72 och 1972/73 har emellertid beträffande grundskolekurser och särskild yrkesinriktad utbildning antalet kursdeltagare gått tillbaka. I anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 anför skolöverstyrelsen att denna tillbakagång sannolikt har flera orsaker såsom konjunkturläget, vissa spärregler för intagning till grundskolekurser samt förbättringar för andra sektorer av vuxenutbildningen, t. ex. studieförbundens prioriterade cirklar och arbetsmarknadsutbildningen.

I dag finns 278 kommuner i riket, av vilka alla utom en anordnar kommunal vuxenutbildning. Vårterminen 1973 deltog ca 29 000 elever i grundskolekurser, ca 46 000 elever i gymnasieskolekurser på två-, tre- och fyraårig linje samt ca 64 000 elever i särskild yrkesinriktad utbildning.

Särskild skolenhet för kommunal vuxenutbildning får anordnas under förutsättning att utbildningen vid skolenheten beräknas varaktigt omfatta minst 16,5 poäng, dvs. mer än 8 000 undervisningstimmar per år. För närvarande finns 34 särskilda skolenheter för kommunal vuxenutbildning i 26 kommuner. Kommunal vuxenutbildning för vilken särskild skolenhet ej anordnats förläggs till skolenhet med gymnasieskola eller, om kommunen ej anordnat gymnasieskola, till skolenhet med endast grundskola.

Vid grundskola och gymnasieskola omfattar läsåret 40 veckor vari inryms friluftsdagar, lov dagar, studiedagar m. m. Undervisningens omfattning i grundskolan och gymnasieskolan uttrycks med visst antal

veckotimmar per årskurs. I den kommunala vuxenutbildningen är läsårets längd inte reglerad på samma fasta sätt som i ungdomsskolan. Kurserna schemaläggs som regel i perioder om 15, 16 eller 17 veckor per halvår. Omfattningen av kurserna i den kommunala vuxenutbildningen anges i visst antal undervisningstimmar, och vid inställd undervisningstimme förlängs kurstiden i motsvarande mån. Arbetstiden för lärare i grundskolan och gymnasieskolan å ena sidan och lärare i den kommunala vuxenutbildningen å andra sidan mäts således med olika mått, nämligen veckotimmar som är ett bruttomått respektive undervisningstimmar som är ett nettomått.

I skrivelse den 4 juni 1973 har skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t avlämnat förslag angående inrättande av vissa extra ordinarie och extra tjänster som lärare inom den kommunala vuxenutbildningen m. m. Överstyrelsen föreslår i skrivelsen bl. a. en särskild tjänstetyp för skolformen kommunal vuxenutbildning, särskilda behörighetsvillkor för sådan tjänst, vissa fyllnadstjänstgöringsregler samt att skolstadgans bestämmelser beträffande förordnande på icke-ordinarie tjänst skall tillämpas inom den kommunala vuxenutbildningen.

I propositionen 1974: 1 avvisas den av skolöverstyrelsen föreslagna tjänstetypen med motivering att utredningen om skolan, staten och kommunerna (SSK) arbetar med att utforma ändrade regler för statsbidrag. I stället bör det enligt propositionen vara möjligt att låta innehavare av icke ordinarie lönegradsplacerade tjänster i grundskolan och gymnasieskolan inom ramen för sin undervisningsskyldighet få tjänstgöra inom kommunal vuxenutbildning. Sådan tjänstgöring, som sägs formellt ha karaktären av fyllnadstjänstgöring, skall kunna förläggas även på heltid till den kommunala vuxenutbildningen. Under budgetåret 1974/75 skall enligt propositionen högst 35 procent av timunderlaget i kommunal vuxenutbildning i en kommun få användas för sådan fyllnadstjänstgöring för lärare i grundskolan och gymnasieskolan (inklusive s. k. fyllnadstjänstgöring på heltid för icke ordinarie lärare). Inom nämnda procentuella ram förutsätts även inrymmas undervisningsunderlag för vissa ordinarie lärare i grundskolan och gymnasieskolan, bl. a. de som tidigare medverkat i den kommunala vuxenutbildningen och som dokumenterat erfarenhet av och lämplighet för vuxenundervisning. Enligt propositionen skall dock möjligheten till fyllnadstjänstgöring för ordinarie lärare i grundskolan och gymnasieskolan i första hand erbjudas lärare som inte kan få full tjänstgöring vid den egna skolformen och inte heller kan få annan fyllnadstjänstgöring.

I motionerna 1974: 300, 1974: 1048, 1974: 1057, 1974: 1376 och 1974: 1383 tas upp frågor om bl. a. en särskild tjänstetyp för kommunal vuxenutbildning samt möjlighet till fyllnadstjänstgöring i kommunal vuxenutbildning för lärare vid folkhögskola.

Utskottet vill med anledning av propositionen och motionerna anföra följande.

Beträffande organiserande av tjänster som lärare stadgas i 14 kap. 22 § skolstadgan (1971:235) att, om fyllnadstjänstgöring skall ingå i tjänst, tjänsten i regel skall inrättas vid den skolform till vilken större delen av den med tjänsten förenade tjänstgöringen skall hänföras.

Grundskolans och gymnasieskolans veckotidsystem och fasta terminsbegrepp saknas som framgått av det föregående i den kommunala vuxenutbildningen. För den sistnämnda skolformen gäller ett annat arbetstidsmätt än för ungdomsskolan.

Av propositionen framgår inte huruvida förslaget om en fyllnadstjänstgöringsram om högst 35 procent av timunderlaget i den kommunala vuxenutbildningen föregåtts av en undersökning av de effekter som den angivna ramen och de förordade riktlinjerna för dess utnyttjande får för ordinarie och icke ordinarie lärare i ungdomsskolan, som sedan länge medverkat i och fortfarande tjänstgör inom den kommunala vuxenutbildningen.

Enligt utskottets uppfattning bör anställningstryggheten förbättras för lärare verksamma inom den kommunala vuxenutbildningen varvid skolformens speciella arbetsförhållanden bör beaktas. Utskottet har inte blivit övertygat om att arbetet inom SSK utgör hinder för en allsidig prövning av denna fråga. Det är vidare enligt utskottet olyckligt om det inom en tjänsteorganisation finns begränsningsregler som får svår-förklarade effekter. Mot denna bakgrund kan utskottet inte föreslå riksdagen att godkänna de riktlinjer för lärarorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen som förordas i propositionen. Kungl. Maj:t bör återkomma till riksdagen med ett nytt tjänsteförslag inom sådan tid att det kan träda i kraft den 1 juli 1975. Därvid bör möjligheten till fyllnadstjänstgöring inom kommunal vuxenutbildning för lärare vid folkhögskola prövas. Utskottet förutsätter att de av Kungl. Maj:t den 14 maj 1970 meddelade bestämmelserna om viss trygghet i anställningen för icke ordinarie lärare kommer att få giltighet i tillämpliga delar även för lärare verksamma inom kommunal vuxenutbildning. Frågan om eventuella övergångsbestämmelser vid införande av en ny tjänsteorganisation för sådana lärare, som har lång erfarenhet av och lämplighet för kommunal vuxenutbildning, bör övervägas. Utskottet utgår från att överläggningar kommer att äga rum med bl. a. Svenska kommunförbundet och berörda personalorganisationer i anslutning till de nya övervägandena.

De av Kungl. Maj:t för budgetåret 1973/74 meddelade provisoriska bestämmelserna angående inräknande av viss undervisning i kommunal vuxenutbildning i vissa lärartjänster i ungdomsskolan bör förlängas att gälla även under budgetåret 1974/75.

Riksdagen bör som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad ut-

skottet med anledning av motionerna 1974: 300, 1974: 1048, 1974: 1057, 1974: 1376 och 1974: 1383 anført beträffande inrättande av vissa tjänster som lärare inom den kommunala vuxenutbildningen m. m.

I motionerna 1974: 299, 1974: 1057 yrkandet 3 och 1974: 1376 yrkandet 2 tas upp frågan om inrättande av arvodesbefattningar för huvudlärare och institutionsföreståndare inom kommunal vuxenutbildning. Enligt vad utskottet erfarit kommer systemet med huvudlärare och institutionsföreståndare att ges en generell prövning vid beredningen av betänkande från utredningen om skolans inre arbete, vilket väntas föreligga under sommaren 1974. Med hänvisning härtill anser utskottet att de nämnda motionsyrkandena inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Skolöverstyrelsen har lagt fram förslag om försöksverksamhet med samläsningsmodeller i kommunal vuxenutbildning. Enligt förslaget, som tillstyrks i propositionen, skall försöksverksamheten begränsas till högst 25 kurser i matematik på gymnasial nivå och bedrivs under två läsår. I motionen 1974: 1050 uttrycks önskemål om att samläsning skall medges även i andra ämnen än matematik.

Inom skolöverstyrelsen pågår arbete med att anpassa ungdomsskolans läroplaner till vuxenutbildningens behov och att utarbeta underlag för läromedelsproduktion inom vuxenutbildningsområdet. Undervisningen i matematik på gymnasial nivå utformas härvid med tanke på att den skall kunna tillämpas på alla de linjer i gymnasieskolan som för närvarande förekommer i kommunal vuxenutbildning. Överstyrelsen räknar med att undervisningsgrupperna i försöksverksamheten sannolikt kommer att bli små under senare delen av kurserna genom att eleverna efter hand avgår med slutbetyg eller delas upp i specialiserade grupper, men att denna kostnadsökning i viss mån blir motverkad av att det kan bli vanligare med stora grupper i början av varje kurs.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att ifrågavarande försök i matematik blir utvärderat innan försöksverksamheten utvidgas till att omfatta även andra ämnen. Med hänvisning härtill och till den läroplansutveckling för den kommunala vuxenutbildningen som pågår inom skolöverstyrelsen avstyrker utskottet förevarande yrkande i motionen 1974: 1050.

I motionen 1974: 1050 framförs vidare, liksom i motionen 1974: 464, yrkande om att kurser skall kunna inrättas inom kommunal vuxenutbildning om antalet deltagare bedöms varaktigt uppgå till lägst åtta mot nu i regel lägst tolv.

Särskilt i mindre kommuner kan det i vissa fall vara svårt att erhålla tillräckligt antal deltagare för att kurser skall kunna inrättas. De särskilda bestämmelserna om antal kursdeltagare som avser stödområde och skiftarbetare är ett försök att åstadkomma en jämnare fördelning av möjligheterna till kommunal vuxenutbildning.

Frågan om lägsta antal deltagare för inrättande av kurs behandlade

utskottet under föregående år i betänkandet 1973: 27, varvid utskottet anförde följande: »SVUX har bl. a. att pröva olika frågor som rör de vuxnas möjligheter att tillgodose sina studiebehov. Kommittén har därvid kommit in på frågan om en friare användning av de resurser som genom statsbidrag ställs till kommunernas förfogande. Det vore enligt utskottet värdefullt om försök i riktning mot en friare resursanvändning kunde komma till stånd i begränsad skala.» Riksdagen gav sedermera som sin mening Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört beträffande en friare resursanvändning för den kommunala vuxenutbildningen.

I skrivelse den 3 april 1974 har skolöverstyrelsen till Kungl. Maj:t överlämnat förslag om ett förändrat system för resursanvisning till kommunal vuxenutbildning. Utbildningsverksamheten i befolkningsglesa områden samt utbildningsbehovet i mindre frekventa ämnen behöver enligt överstyrelsen ett starkare stöd.

Med hänvisning till det anförda och då skolöverstyrelsens förslag bereds i Kungl. Maj:ts kansli avstyrker utskottet bifall till de förevarande yrkandena i motionerna 1974: 464 och 1974: 1050.

Genom beslut av Kungl. Maj:t den 3 april 1970 får nybörjarundervisning i engelska anordnas vid kommunal vuxenutbildning inom ramen för det schablonmässigt beräknade statsbidraget till studiehandledning m. m. Denna nybörjarundervisning är inte att betrakta som kurs utan formellt som studiehandledning, varav följer att undervisningen poängmässigt inte kan tillgodoräknas för de 85 studiebidragspoäng som enligt de av centrala studiehjälpnämnden tillämpade normerna erfordras för studiebidrag och återbetalningspliktiga studiemedel under en studietermi inom kommunal vuxenutbildning. I motionen 1974: 1376 yrkas att nybörjarundervisning i engelska skall kunna anordnas som kurs inom den kommunala vuxenutbildningen.

Varken i skolöverstyrelsens anslagsframställning, som också upptar förslag om nybörjarkurser i engelska, eller i förevarande motion finns redovisat någon beräkning av kostnaderna för nybörjarkursen. Det är vidare oklart om ifrågavarande nybörjarundervisning vänder sig till samma studerandegrupper som studieförbunden normalt rekryterar. Utskottet har därför kommit till uppfattningen att förevarande motionsyrkande bör avslås av riksdagen.

I motionen 1974: 768 begärs förslag till kompletterande undervisning i svenska och samhällsorienterande ämnen inom den kommunala vuxenutbildningen för invandrare, som redan genomgått den grundutbildning om 240 timmar som för närvarande försöksvis anordnas av studieförbunden i enlighet med statsmakternas beslut (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292; prop. 1973: 43, InU 1973: 15, rskr 1973: 158).

Grundutbildning och fortsatt utbildning hör intimt samman. Så länge

försöksverksamheten pågår i nuvarande form kan det vara naturligt att huvudmannen för grundutbildningen, dvs. studieförbundet i fråga, även erbjuder fortsatt utbildning. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet bifall till motionen 1974: 768.

Enligt motionen 1974: 1061 behövs inom vuxenutbildningen särskilda åtgärder för bl. a. sådana elever som i grundskolan gått i specialklass på grund av annat handikapp än fysiskt sådant.

Studieförbunden har fått särskilda resurser för att anordna en vuxenutbildning, som ger i princip samma utbildning som grundskolans kurser i svenska, matematik, samhällskunskap och engelska.

Schablon tillägget för studiehandledning m. m. inom den kommunala vuxenutbildningen får användas för bl. a. stödundervisning. Bidraget avser att underlätta starten i den kommunala vuxenutbildningen för elever som har ett svårt utgångsläge. Enligt kungörelsen om kommunal och statlig vuxenutbildning utgår också ett särskilt statsbidrag till uppsökande verksamhet.

Vidare bör enligt propositionen 1974: 1 en viss uppsökande verksamhet bedrivas för att nå bl. a. de elever som av olika anledningar avbryter sina studier i grundskola eller gymnasieskola och som har svårigheter att få anställning. Antalet elever i åldern 16 år som är i behov av ytterligare upplysning och stöd i form av studie- och yrkesorientering uppskattas av skolöverstyrelsen till 21 000. För budgetåret 1974/75 beräknas i propositionen 1974: 1 648 000 kr. för ändamålet under anslaget Bidrag till studie- och yrkesorientering.

Utskottet ser det som en mycket angelägen åtgärd att man stimulerar förutvarande specialklasselever till att delta i de vanliga kurserna inom såväl den kommunala vuxenutbildningen som annan vuxenutbildning, så att dessa elever inte också som vuxna behandlas som särskilt. Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 1974: 1061.

Enligt 12 § kungörelsen om kommunal och statlig vuxenutbildning omfattar kommunal vuxenutbildning bl. a. utbildning motsvarande tvåårig teknisk linje och fyraårig teknisk linje i gymnasieskolan. Enligt 88 § samma kungörelse omfattar statlig vuxenutbildning dessutom särskild teknisk utbildning. Särskild teknisk utbildning motsvarar utbildning på fyraårig teknisk linje med undantag av ämnena B-språk, C-språk, historia, religionskunskap och samhällskunskap. Särskild teknisk utbildning anordnas även vid den särskilda enheten för teknisk vuxenutbildning i Katrineholm. Vidare kan inom den kommunala vuxenutbildningen anordnas kurser i de ämnen som ingår i särskild teknisk utbildning. I motionen 1974: 476 påpekas att det enligt vuxenutbildningskungörelsen inte är möjligt att utfärda avgångsbetyg efter genomgången särskild teknisk utbildning inom den kommunala vuxen-

utbildningen. Det föreslås att kungörelsen kompletteras på denna punkt.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 28 november 1973 hos Kungl. Maj:t hemställt att avgångsbetyg skall kunna utfärdas efter avslutad särskild teknisk utbildning inom den kommunala vuxenutbildningen. Utskottet har från utbildningsdepartementet inhämtat att vuxenutbildningskungörelsen avses bli ändrad i syfte att möjliggöra utfärdande av ifrågavarande avgångsbetyg. Med hänvisning härtill anser utskottet att motionen 1974: 476 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Äberopande det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av de i propositionen 1974: 1 förordade riktlinjerna beträffande lärarorganisationen för den kommunala vuxenutbildningen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974: 300, 1974: 1048, 1974: 1057 yrkandet 2, 1974: 1376 yrkandet 1 samt 1974: 1383 anfört beträffande inrättande av vissa tjänster som lärare inom den kommunala vuxenutbildningen m. m.,
2. att riksdagen beträffande vissa arvodestjänster avslår motionerna 1974: 299, 1974: 1057 yrkandet 3 och 1974: 1376 yrkandet 2,
3. att riksdagen beträffande samläsning avslår motionen 1974: 1050 yrkandet 1,
4. att riksdagen beträffande inrättande av kurs inom kommunal vuxenutbildning avslår motionerna 1974: 464 och 1974: 1050 yrkandet 2,
5. att riksdagen beträffande nybörjarkurser i engelska avslår motionen 1974: 1376 yrkandet 3,
6. att riksdagen avslår motionen 1974: 768,
7. att riksdagen avslår motionen 1974: 1061,
8. att riksdagen till *Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 165 000 000 kr.,
9. att riksdagen avslår motionen 1974: 476.

3. Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet. Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet. Kungl. Maj:t har under punkten G 11 (s. 425—426) föreslagit riksdagen att till Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 9 650 000 kr.

Motionerna

1974: 456 av herrar Andersson i Örebro (fp) och Nyquist (fp) vari

hemställs att riksdagen beslutar att statsbidrag skall utgå även till central kursverksamhet inom Sveriges hantverks- och industriorganisation samt Sveriges köpmannaförbund,

1974: 753 av herr Jonsson i Mora m. fl. (fp, c, m) vari hemställs att riksdagen beslutar att statsbidrag med 100 000 kr. skall utgå till central kursverksamhet inom vardera Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges köpmannaförbund inom ramen för anslaget Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet.

Utskottet

Statsbidrag utgår fr. o. m. budgetåret 1970/71 till löntagarorganisationerna för deras centrala kursverksamhet enligt beslut av 1970 års riksdag. Bidrag lämnas till undervisning med 100 procent av de faktiskt utgående ersättningarna, dock högst 100 kr. per elevvecka, till resor med hälften av de faktiska kostnaderna och till inackordering med 30 kr. per elevdygn.

Kungl. Maj:t föreslår att bidraget till undervisningskostnader höjs till högst 105 kr. per elevvecka och bidraget till inackordering till 35 kr. per elevdygn. Utskottet tillstyrker förslagen.

Sedan budgetåret 1972/73 får bidrag från förevarande anslag dessutom försöksvis utgå till central kursverksamhet inom Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges fiskares riksförbund. Skolöverstyrelsen har i anslagsframställningen för budgetåret 1974/75 föreslagit att kostnadsramarna för dessa bidrag höjs från 200 000 kr. till 300 000 kr. respektive från 10 000 kr. till 20 000 kr. Kungl. Maj:t anser dock att försöksverksamheten skall bedrivas i samma omfattning som hittills i avvaktan på en utvärdering.

I motionerna 1974: 456 och 1974: 753 hemställs att Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges köpmannaförbund skall få anslag till av dem anordnad central kursverksamhet. Motionärerna framhåller att de mindre och medelstora företagen till skillnad från de stora företagsenheterna har små möjligheter att ordna fortlöpande intern utbildning och att branschsammanlutningarnas och företagorganisationernas centrala kursverksamhet är av stor betydelse.

Utskottet noterade redan år 1972, då bidrag till Sveriges fiskares riksförbund tillstyrkes, att detta förbund knappast kan betecknas som en löntagarorganisation. Detta gäller även Lantbrukarnas riksförbund och de i motionerna behandlade organisationerna.

Utskottet föreslår att medel till försöksverksamhet med statsbidrag till central kursverksamhet inom andra organisationer än löntagarorganisationer fortsättningsvis anvisas under ett nytt anslag med rubriken Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag att bidrag under budgetåret 1974/75 skall få utgå med högst 200 000 kr. till Lantbrukarnas

riksförbund och med högst 10 000 kr. till Sveriges fiskares riksförbund. Vidare föreslår utskottet med anledning av motionerna 1974: 456 och 1974: 753 att bidrag under budgetåret 1974/75 försöksvis skall få utgå även till Sveriges hantverks- och industriorganisation och att beloppet för detta bidrag maximeras till 40 000 kr. Däremot är utskottet inte berett tillstyrka motionsyrkandena om bidrag till Sveriges köpmannaförbund. När försöksverksamheten utvärderas bör man pröva frågan om en samordning mellan de nu aktuella bidragen och sådana bidrag till näraliggande ändamål som förekommer under andra anslagsrubriker och huvudtitlar.

I vad gäller medelsanvisningen under anslaget till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag.

Vidare föreslår utskottet beträffande medelsanvisningen till försöksverksamhet med bidrag till central kursverksamhet inom andra organisationer än löntagarorganisationer att riksdagen under det föreslagna nya anslaget Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet för budgetåret 1974/75 anvisar 250 000 kr.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande bidrag till central kursverksamhet inom Sveriges hantverks- och industriorganisation med anledning av motionerna 1974: 456 och 1974: 753 beslutar att bidrag skall utgå i enlighet med vad utskottet förordat,
2. att riksdagen beträffande bidrag till central kursverksamhet inom Sveriges köpmannaförbund avslår motionerna 1974: 456 och 1974: 753 i denna del,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 och med avslag på motionerna 1974: 456 och 1974: 753 i denna del till *Bidrag till löntagarorganisationernas centrala kursverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 9 650 000 kr.,
4. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 1 och motionerna 1974: 456 och 1974: 753 i denna del till *Bidrag till vissa organisationers centrala kursverksamhet* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 250 000 kr.

4. **Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.** Kungl. Maj:t har under punkten G 12 (s. 427—431) föreslagit riksdagen att till Undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1974/75 anvisa ett förslagsanslag av 48 500 000 kr.

Motionen

1974: 1386 av herr Lorentzon m. fl. (vpk) vari hemställs

1. att riksdagen anvisar anslag för 600 000 studietimmar för invandrare i svenska språket,
2. att en uppmjukning görs i vad gäller antalet deltagare vid cirkelstart,
3. att timtalsbegränsningen i studiecirkelverksamheten slopas.

Utskottet

Statsmakterna har sedan budgetåret 1965/66 ställt medel till skolöverstyrelsens förfogande för avgiftsfri undervisning för invandrare i svenska språket med samhällsorientering. Undervisningen bedrivs som försöksverksamhet i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och statens invandrarverk och anordnas av studieförbunden i form av studiecirklar. Sedan budgetåret 1971/72 ges bidrag under förevarande anslagsrubrik även till för invandrare anordnade studiecirklar med särskild samhällsundervisning och till speciella folkhögskolekurser i svenska språket med samhällsorientering.

Anställda invandrare har i princip rätt till ledighet och lön vid deltagande i svenskundervisning med samhällsorientering enligt beslut av 1972 och 1973 års riksdagar (prop. 1972: 100, InU 1972: 27, rskr 1972: 292; prop. 1973: 43, InU 1973: 15, rskr 1973: 158).

Hemarbetande invandras problem uppmärksammades av riksdagen föregående år då ett handlingsprogram begärdes för svenskundervisning av icke förvärvsarbetande vuxna invandrare (mot. 1973: 1317 och 1973: 1628, UbU 1973: 24, rskr 1973: 159). Kungl. Maj:t föreslår nu att medel ställs till skolöverstyrelsens förfogande för en uppsökande verksamhet. Medlen skall fördelas bland de studieförbund som önskar bedriva en sådan verksamhet varvid särskild hänsyn skall tas till projekt i invandratäta kommuner. Fördelningen bör enligt förslaget göras så att verksamheten leder till en allsidig prövning av metoder att bryta hemarbetande invandras isolering. Därutöver föreslås att de hemarbetande invandrarerna fr. o. m. nästa budgetår skall erbjudas speciella kurser i sömnad, matlagning m. m. Kurserna skall bedrivas som försöksverksamhet och beräknas omfatta 2 500 av de studietimmar som är avsedda för särskild samhällsundervisning. Vidare föreslår Kungl. Maj:t att ytterligare 40 000 kr. anvisas till folkhögskolekurser i svenska med samhällsorientering för invandrare. Beloppet bör enligt propositionen till största delen användas för en utbyggnad av den kursverksamhet som riktar sig till hemarbetande invandrare. Utskottet tillstyrker de redovisade förslagen.

De nu föreslagna åtgärderna för undervisning av hemarbetande invandrare är enligt vad chefen för utbildningsdepartementet nyligen anfört i svar på en enkel fråga viktiga inslag i ett program av det slag riksdagen begärt. Sedan erfarenheter vunnits av de insatser som nu kommer att prövas kan det enligt departementschefen finnas anledning

att överväga hur programmet skall kunna utvecklas och kompletteras ytterligare.

Under innevarande budgetår får den studiecirkelverksamhet som avser svenskundervisning med samhällsorientering omfatta sammanlagt högst 550 000 studietimmar varav 300 000 för sådan undervisning som är en följd av lagstiftningen om anställda invandrades rätt till ledighet och lön. Delramen som kan tas upp till omprövning under budgetåret har under våren minskats till 250 000 timmar. Den resterande delen av totalramen, som efter omfördelningsbeslutet uppgår till 300 000 studietimmar, skall användas för undervisning av icke anställda invandrare. I anslagsframställningen för nästa budgetår har skolöverstyrelsen föreslagit att timtalsbegränsningen skall slopas. Kungl. Maj:t föreslår en oförändrad totalram för antalet studietimmar och en delram på 300 000 timmar för lagbunden undervisning men understryker samtidigt att fördelningen mellan den lagbundna och den icke lagbundna undervisningen skall kunna tas upp till omprövning även under nästa budgetår.

I överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag begärs i motionen 1974: 1386 att timtalsbegränsningen skall slopas. Utskottet är inte berett förorda att detta förslag genomförs, varför utskottet avstyrker motionsyrkandet.

Yrkandet i motionen 1974: 1386 om en uppmjukning av regeln att minst tio deltagare skall vara närvarande vid cirkelstart avstyrker utskottet.

Vid beräkningen av medelsbehovet för studiecirkelverksamheten med undervisning i svenska med samhällsorientering förutsätter Kungl. Maj:t att det totala utbildningsbehovet kommer att uppgå till oförändrat 550 000 studietimmar under budgetåret 1974/75. I motionen 1974: 1386 yrkas att anslag anvisas för 600 000 timmar, vilket även skolöverstyrelsen föreslagit. Detta skulle enligt skolöverstyrelsens beräkningar kräva ett med ca 6,5 milj. kr. förhöjt anslag.

Utskottet vill erinra om att den totala ramen för svenskundervisning i studiecirkel om 550 000 timmar av olika anledningar inte kunde utnyttjas under budgetåret 1972/73. Utskottet som godtar en oförändrad ram för medelsberäkningen för 1974/75 avstyrker motionsyrkandet om höjt anslag.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen beträffande timtalsbegränsningen för studiecirkelverksamheten avslår motionen 1974: 1386 yrkandet 3,
2. att riksdagen beträffande antalet deltagare vid cirkelstart avslår motionen 1974: 1386 yrkandet 2,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1974: 1 och med avslag på motionen 1974: 1386 yrkandet 1 till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 48 500 000 kr.

5. **Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder.** Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag under punkten G 13 (s. 432—437) och hemställer

att riksdagen till *Bidrag till särskilda vuxenutbildningsåtgärder* för budgetåret 1974/75 anvisar ett reservationsanslag av 701 000 kr.

Stockholm den 25 april 1974

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorps (c), Nordstrandh (m), Wiklund (s), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Sundberg (m), herr Karlsson i Mariefred (c), fru Lantz (vpk), fröken Rogestam (c), herrar Nilsson i Norrköping (s), Jonsson i Alingsås (fp), Gillström (s), Svensson i Kungälv (s) och fru Ekelund (c).

Reservationer

1. vid **punkten 2** (Bidrag till driften av kommunala skolor för vuxna) beträffande *inrättande av kurs inom kommunal vuxenutbildning* av herrar Larsson i Staffanstorps (c), Karlsson i Mariefred (c), fröken Rogestam (c), herr Jonsson i Alingsås (fp) och fru Ekelund (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 6 börjar med »Särskilt i» och på s. 7 slutar med »och 1974: 1050» bort ha följande lydelse:

Skolöverstyrelsen räknar med att den kommunala vuxenutbildningen inom den närmaste framtiden bland annat genom uppsökande verksamhet skall nå människor med mer skiftande utbildningsbakgrund och förkunskaper än vad fallet är med dem som för närvarande deltar i grundskolkurser. För att möta den efterfrågan på överbryggande utbildning som därvid blir aktuell bör kommunerna få rätt att inrätta grundskolekurser, om det bedöms varaktigt finnas lägst åtta deltagare i kurs. En sådan åtgärd kommer att medverka till att mindre orter, som för närvarande ej kan tillgodose invånarnas utbildningsbehov på grund av otillräckligt deltagarantal, kan ge bättre vuxenutbildningsservice. Den ofta uttalade förhoppningen om en bättre regional spridning av vuxenutbildningen bör kunna infrias genom en sådan åtgärd.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1974: 464 och 1974:

1050 yrkandet 2 anført beträffande inrättande av kurs inom kommunal vuxenutbildning,

vid **punkten 4** (Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.)

2. beträffande *timtalsbegränsningen för studiecirkelverksamheten* av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »I överensstämmelse med» och slutar med »avstyrker motionsyrkandet» bort ha följande lydelse:

I överensstämmelse med skolöverstyrelsens förslag begärs i motionen 1974: 1386 att timtalsbegränsningen skall slopas.

Utskottet delar den uppfattning som skolöverstyrelsen anført och som motionärerna anslutit sig till att timtalsbegränsningen kan få synnerligen olyckliga konsekvenser. Den har redan medfört att flera studieförbund måst avvisa invandrare vilka sökt sig till deras kurser och att välmotiverade insatser för hemarbetande kvinnor och andra icke yrkesverksamma grupper måst avbrytas eller aldrig kommit till stånd. Vidare anser utskottet att lagen om utländsk arbetstagares rätt till ledighet och lön för deltagande i svenskundervisning är en anledning till att timtaket bör upphävas. Utskottet tillstyrker därför ifrågavarande yrkande i motionen 1974: 1386.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. att riksdagen med bifall till motionen 1974: 1386 yrkandet 3 beslutar att timtalsbegränsningen för studiecirkelverksamheten i svenska språket med samhällsorientering skall upphävas,

3. beträffande *antalet deltagare vid cirkelstart* av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Yrkandet i» och slutar med »avstyrker utskottet» bort ha följande lydelse:

I motionen 1974: 1386 hemställs även att regeln om minst tio deltagare vid cirkelstart mjukas upp. Denna bestämmelse skapar stora problem särskilt i glesbygd. Utskottet anser därför att en återgång bör ske till de föreskrifter som gällde före den 1 juli 1972, dvs. till samma regler som gäller för de allmänna studiecirkelnarna. Denna uppfattning bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av motionen 1974: 1386 yrkandet 2 anført beträffande antalet deltagare vid cirkelstart,

4. beträffande *medelsanvisningen för budgetåret 1974/75* av fru Lantz (vpk) som anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med »Vid beräkningen» och slutar med »höjt anslag» bort ha följande lydelse:

I propositionen 1974: 1 beräknas undervisningsbehovet för studiecirkelverksamheten i svenska språket med samhällsorientering bli oförändrat 550 000 timmar under budgetåret 1974/75. Enligt skolöverstyrelsens uppfattning bör man emellertid räkna med ett behov av minst 600 000 timmar, vilket medför en uppräknings anslag med avrundat 6,5 milj. kr. Denna uppfattning, som framförs även i motionen 1974: 1386, delar utskottet. Utskottet föreslår därför att riksdagen till undervisning för invandrare i svenska språket m. m. för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 55 milj. kr.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen med anledning av propositionen 1974: 1 och med bifall till motionen 1974: 1386 yrkandet 1 till *Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.* för budgetåret 1974/75 anvisar ett förslagsanslag av 55 000 000 kr.